

Проблеми на тополовото стопанство през последните две десетилетия

Инж. Никола КАВАРДЖИКОВ - главен експерт по залесяване и защита на горски територии в РДГ - Пловдив

Залесяването с евроамерикански хибридни тополи в района на Пловдивска област започва през 50-те години на миналия век. Развитието на икономиката след 60-те години налага идеята за създаване на промишлени горски култури. В тази връзка на 24.11.1973 г. Министерският съвет издава постановление за създаване на промишлени култури от бързорастящи иглолистни и широколистни дървесни видове, като с най-голямо участие са тополите. В региона започва и успешно се развива тополовото стопанство. През последните 20 години променените климатични условия намаляват влагозапасяемостта на почвата по течението на бреговите ивици на вътрешните реки - най-вече Марица и Стряма, на територията на Пловдивска област. Промяната на типичните топови месторастения по бреговите ивици на тези реки към дренажни се дължи и на удълбочаване на руслото им вследствие на изземването на инертни материали и корекциите на речните корита. Влошеният воден режим на почвата и липсата на желеаещи да наемат тополовите междуредия по договор за отглеждане на окопни селскостопански култури, каквато възможност дава възстановяването на земеделските земи на частни стопани след 1992 г., налагат да бъде променена технологията на залесяване с топола. До тази година се залесява с ямкокопатели (или на ръка при каменливи почви) на дълбочина от 60 до 80 см, като почти навсякъде междуредията се отдават и обработват по договор за производство на селскостопански окопни култури, а тополата беше в много добро състояние.

През 1993 г. на територията на Държавното лесничество - Първомай, беше направен първият опит за дълбочинно залесяване с навесно сондажно устройство, с отвор с диаметър до 35 см и дълбочина 2-2.5 м (до достигане на нивото на подпочвените води). В страните с развито тополовство - Италия, Югославия, Унгария, дълбокото залесяване на топола се прилага още от 60-те години на миналия век, защото е показало много предимства. Практикуваният на територията на РДГ - Пловдив, метод на дълбочинно залесяване на тополите в продължение на повече от 20 години доказва положителния си ефект.

Отглеждането на тополови горски култури е по системата за агрокултури, тъй като се използват прилаганите в селското стопанство интензивни методи. Успешното развитие на тополовите култури зависи както от качеството на почвоподготовката и залесяването, така и от стандартния посадъчен материал от съответстващи на месторастенето клонове топола и прилагането на всички необходими агротехнически мероприятия - качествена и системна обработка на почвата в междуредията и около фиданките, торене, поливане, кастрене и редовна борба с болести и вредители.

Реалната ситуация на стопанисването на площите, залесени с фи-

данки от различни клонове на евроамерикански хибридни тополи, към момента е достатъчно тревожна, за да бъдем равнодушни към неблагоприятната посока на развитие на тополовото стопанство на територията на Пловдивска област. На тази територия с над 60-годишна история и утвърдени традиции в тополовството през последните години са установени много проблеми, затрудняващи работата на лесовъдите с култивари на евроамериканските тополи в тополовия стопански клас.

1. Практиката на залесяване с тополови фиданки по дълбочинния метод, започнала на територията на регион Пловдив през средата на 90-те години на миналия век, остава традиционна за Пловдивския, а вече и за други региони на страната, по бреговите ивици на вътрешните реки. Продълбочаването на речните корита и падането на нивото на подпочвените води в крайбрежните територии продължава негативното си действие, като към това се добавя и подравнянето на бреговите ивици и загубите на площи от държавните горски територии (ДГТ).

2. Предложението за увеличаване на отгледните мероприятия в топови култури, предвидени до тригодишната им възраст, да продължат до петата им година със същата интензивност (като се включват поливането и торенето) намери своето отражение в нормативната база (чл. 33, ал. 1, т. 4 от Наредба № 2 от 07.02.2013 г.), но не и в практиката. Другото предложение - до турнусна възраст да се обезпечат средства за поне двукратна обработка на почвата, а по възможност - и поливане, също е уредено нормативно (чл. 32, ал. 2, т. 3 от Наредба № 2), като интензивните култури да се отглеждат, докато е необходимо, но също не се прилага на практика.

3. В отговор на инициативата за експериментиране от съответните институции и прилагане на нови, по-сухоустойчиви и производителни клонове топола за съответните месторастения през 2002 г. в Държавното горско стопанство в Първомай ОСБРГДВ - Свищов, създаде опитна култура от различни култивари на евроамерикански тополи. За съжаление, тази опитна култура беше опожарена, като към момента има междинни неофициални резултати от замерването преди опожаряването, извършено от специалисти на станцията.

4. Регламентът на ползването на инертни материали и гаранцията на възстановяването на щетите от съответните ведомства и организации законово и на практика се съдържа в нормативната промяна в Закона за водите. Някакво положително развитие обаче няма, като през последните години добивът на такива материали неимоверно се увеличи не само по обем, но и по брой на ползвателите.

5. Проблемът със собствеността и начина на стопанисване на земята в ивиците „дига-бряг“, за съжаление, не беше трайно разпи-

сан в нормативна уредба и това намери своето негативно отражение в издаването на скици от общинските служби по земеделие по населени места на територията на горските стопанства в Пловдивска област. При проучване на собствеността на площи от ДГТ по ГСП/ЛУП на стопанствата, в чийто териториален обхват попадат бреговете ивици на реките Марица и Стряма, този проблем се очерта с голяма острота. При неясни основания и доказателствен материал във вид на документация голяма част от ДГТ през последните години е придобила като начин на трайно ползване „водно течение (корито)“ или „води и водни площи“, а като собственик са вписани „Напоителни системи“ или „Хидромелиоративни системи“. Тези обстоятелства лишават държавните горски стопанства от възможността да стопанисват териториите, върху които през последните десетилетия са развивали тополовото си стопанство, държавата - от допълнителни приходи, а ивиците „дига-бряг“ - от естествената защита чрез дървесната растителност. Неслучайно, съгласно изискванията на чл. 45, т. 7 от Наредба № 2 от 07.02.2013 г., залесяванията в зоната дига-бряг на реките и в корекциите на водните течения се считат за противоерозионни. Проблемът е институционален и трябва да се постави с безспорни доводи и аргументи за решаване пред Министерския съвет или при необходимост - пред съответния законодателен орган.

6. Предложението за въвеждане в практиката на техника за почвоподготовка на съвременно ниво тип „Ротор“ или на принципа на фрезата за раздробяване на аморфа, но пригодени за раздробяване на пънове, е осъществено от фирма, работеща в лесокulturната дейност на територията на РДГ - Пловдив. Все още тази технология не се е наложила в конкурентна среда над утвърдената досега, въпреки предимствата, които показва при запазване на хумусния слой, както и ограниченията, наложени от „Режими за устойчиво управление на горите в „Натура 2000“.

Необходимо е обезпечаване с достатъчно средства изпълнението на необходимите агротехнически мероприятия на създадените и на вече склопените култури с цел скъсяване на турнуса на сеч на тополите и по-високия икономически ефект. Напредналите в тополовството държави - Италия, Франция, Унгария, САЩ и Канада, както и развиващите се в тази област - Турция, Гърция, Румъния, Белгия и други европейски страни, доказват безспорния интерес към стопанисването на тополата като агрокултура не само

от страна на държавата, но и от частните стопани. Алтернатива за решаване на по-голямата част от проблемите от технологично естество, най-вече за осигуряване на необходимия за тополата влажностен режим, е системата за капково напояване на обектите, залесени с топола, доказана и наложила се практика в повечето страни по света.

Авангардните в тополовството страни имат и добре развито производство на биоенергийни култури. По-голяма част от тях прилагат различни агролесовъдски системи. Не трябва да забравяме, че не чак толкова отдавна - през 80-те и началото на 90-те години на миналия век, чрез горските стопанства агролесовъдството у нас беше развито до такива размери, каквито Европа не познава към онзи момент. То беше институционализирано в горско-стопански предприятия за комплексна лесовъдска, земеделска и животновъдна дейност. А към днешна дата в земеделския фонд на България има огромно количество пустеещи земи, като при новите пазарни условия не се правят никакви опити нито от държавата, нито от частните собственици да започне тяхното разработване и развитие именно в сферата на агролесовъдството и производство на биоенергийни култури. Агролесовъдските системи са огромен резерв за тополовството у нас, особено като имаме предвид проблемите със собствеността в ивиците „дига-бряг“ по вътрешните реки и извън тях. Тук, разбира се, освен с топови култивари, влизат и залесявания с много други дървесни видове, като при иглолистните това са зелена дуглазка, атласки кедър, а при широколистните - върби, чинар, акация, айлант и други, на подходящите за тях месторастения. На дневен ред е и преходът към екологично и икономически изгодно оползотворяване на биомасата за производство на биогорива и енергия, които да заменят традиционното неефективно използване на дървата за огрев. Това отдавна е реализирано от развитите в икономическо и екологично отношение държави.

Действията на горската колегия в тази насока ще допринесат както за икономическата изгода за системата, така и за увеличаване на лесистостта, облекчаване на проблемите с традиционния дърводобив, възстановяване и нарастване на мрежата от полезащитни пояси, които имат огромен регионален екологичен ефект, създаване на нови работни места и повишаване на жизненото равнище на голяма част от населението в изостаналите селски райони.